

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 2 จังหวัด) กรณีศึกษา
วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านโคกไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา
Project to Develop Quality of Life and Uplift The Grassroots economy
(1 faculty, 2 provinces): A Case study of Ban Khok Krai tourism community
enterprise Marui Subdistrict, Thap Put District, Phang Nga Province

สายธาร ทองพร้อม¹ จิราวรรณ เล่นทัศน์^{2*} สุธิดา รัตนบุรี¹ รังสรรค์ พลสมัคร³ กิตติศักดิ์ จิตต์เกื้อ³
¹สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
^{2*}สำนักงานคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
³สาขาวิชาเทคโนโลยีอุตสาหกรรม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
21 หมู่ 6 ถ.เทพกระษัตรี อ.เมือง จ.ภูเก็ต 83000
E-mail: chirawan.l@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 2 จังหวัด) จังหวัดพังงา ได้ดำเนินการโดยคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ในช่วงปี พ.ศ. 2565 – 2566 ณ หมู่ที่ 1 บ้านโคกไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมอาชีพ ส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้าสร้างมูลค่าสินค้า พัฒนาระบบคุณค่าสานสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน ผ่านกระบวนการผลิตสินค้าและจัดตลาดนัดชุมชน โครงการดำเนินตามกรอบการบริหารงานคุณภาพ (Plan Do Check Act : PDCA)

ผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 2 จังหวัด) จังหวัดพังงา ซึ่งได้ส่งเสริมให้แต่ละโซนในหมู่บ้านทั้ง 6 คุ่ม คือ คุ่มหน้าอนามัย คุ่มบ้านตก คุ่มในทอน คุ่มหัวพาน คุ่มหน้ามัสยิด และคุ่มบ้านตีน ทำผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อจัดจำหน่ายในตลาดชุมชน ทำให้เกิดสินค้าที่ได้รับการพัฒนาต่อยอด จำนวน 8 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กะปิ ไตปลาแห้ง โรตีสกรอบ กะหรี่ปั๊บ ข้าวเหนียวกววน กาละแม ขนมะขี้มอด และขนมอบพิมพ์ สร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ โดยเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน ส่งผลให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

คำสำคัญ : ส่งเสริมอาชีพ สร้างมูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดจำหน่าย เศรษฐกิจฐานราก
ระบุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่เกี่ยวข้องมากที่สุด SDG 8 (8.3)

ที่มาและความสำคัญ

การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 โดยยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคมนำมาใช้เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ประกอบกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ได้กำหนดเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ เพื่อพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่บริการให้ครอบคลุม ทั้งด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้กำหนดมาตรการในการขับเคลื่อนภารกิจด้านการพัฒนาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นให้ทุกคณะ/สาขาวิชาบูรณาการการจัดการเรียน การสอนกับการบริการวิชาการ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของอาจารย์และนักศึกษาในการลงพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ ตามศาสตร์ที่เชี่ยวชาญแขนงต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ด้านการศึกษา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่บริการ คือ จังหวัดภูเก็ต จังหวัดพังงา และจังหวัดกระบี่ ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จึงได้กำหนดดำเนิน “กิจกรรม โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดพังงา” ขึ้น โดยกำหนดพื้นที่และกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการครั้งนี้ ประชาชนในพื้นที่บ้านโคกโคไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ดังนั้น การดำเนินโครงการดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง สามารถส่งเสริมการประกอบอาชีพ สร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้กับครัวเรือน ส่งผลให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมพัฒนาชุมชนเป้าหมายในการดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างรายได้เพิ่มขึ้น

ช่วงระยะเวลาดำเนินการ

ตุลาคม 2565 - กันยายน 2566

กลุ่มเป้าหมาย

ชุมชนและวิสาหกิจชุมชนบ้านโคกโคไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา

การดำเนินโครงการ/กิจกรรม/วิธีการประเมิน

โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 2 จังหวัด) จังหวัดพังงา กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านโคกโคไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ได้รับมาตรฐานท่องเที่ยวชุมชนระดับดีเยี่ยม มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยวสปาโคลน ทางมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้ดำเนินโครงการตามหลักการบริหารงานคุณภาพ (Plan Do Check Act : PDCA) เพื่อให้เกิดการ "วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง" โดยมีเป้าหมายที่ชัดเจนและการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) โดยการดำเนินโครงการมีรายละเอียด 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ประชุมวางแผน (P) เพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงานโครงการ วางแผนการดำเนินงานของโครงการ ร่วมกับชุมชนในการดำเนินงานโครงการ จัดเวทีชุมชนสะท้อนปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาของชุมชน เก็บข้อมูลพื้นฐาน ศักยภาพ และปัญหาของกลุ่ม ดังแสดงในภาพที่ 1 ชุมชนมีความต้องการที่จะใช้เรื่องของการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเพื่อเป็นแนวทางในการเชื่อมโยงสำหรับการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและด้านสิ่งแวดล้อม โดยทางผู้ใหญ่มีแนวคิดที่จะแบ่งโซนในหมู่บ้านออกเป็น 6 โซน คือ คุ่มหน้าอนามัย คุ่มบ้านตึก คุ่มในทอน คุ่มหัวพาน คุ่มหน้ามัสยิด และคุ่มบ้านตีน เพื่อให้ทุกคนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม แข่งขันกันรับผิดชอบในแต่ละโซนของตัวเอง ทำให้บริหารจัดการได้ง่ายและทั่วถึง นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมให้แต่ละโซนทำผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อวางขายในตลาดชุมชน โดยจะมีการเปิดตลาดนัดชุมชนอาทิตย์ละ 2 วัน ในตอนเย็นของวันอังคารและวันศุกร์

2. การลงมือปฏิบัติ (D) โดยอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แต่ละโซนในหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมพัฒนาชุมชนเป้าหมาย นำองค์ความรู้ อววน มาพัฒนาในการดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ เพื่อเสริมรายได้เพิ่มขึ้น ดังแสดงในภาพที่ 2 โดยให้แต่ละโซนทำผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีให้มีคุณภาพดีขึ้น ทั้งหมด 8 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กะปิ ไตปลาแห้ง โรตีสกรอบ กะหรี่ปั๊บ ข้าวเหนียวกวน กาละแม ขนมห่มยอด และขนมหิมพ์ ดังแสดงในภาพที่ 3

3. การตรวจสอบ ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของโครงการ (C) ตามตัวชี้วัดที่กำหนด เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายและกรอบระยะเวลา ทราบถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินงาน พบว่า เมื่อทางกลุ่มผลิตสินค้าออกมาแล้วมีปัญหาในเรื่องของการวางจำหน่ายตามตลาดต่าง ๆ หรือตามงานโอทอป (OTOP) ที่ไปจัดจำหน่ายสินค้า ไม่มีบูทหรือเคาน์เตอร์สำหรับวางขายผลิตภัณฑ์ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก แข็งแรงและมีความสวยงาม

4. การปรับปรุง (A) ทางโครงการจึงได้ให้ชุมชนร่วมกันเสนอแนวคิด และแบบเคาน์เตอร์ขายของสำหรับวางขายผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยชุมชนได้อธิบายรายละเอียดของซุ้มหรือบูทที่ต้องการวางขายผลิตภัณฑ์ ดังแสดงในภาพที่ 4 เพื่อสรุปรูปแบบที่ต้องการให้นำออกแบบช่วยออกแบบซุ้มหรือบูทตามแบบที่ชุมชนต้องการ นอกจากนั้น ทางโครงการได้ถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องการส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ การทำตลาดเพื่อส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยการประชาสัมพันธ์ ฝึกปฏิบัติการการทำตลาดเพื่อส่งเสริมการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ดังแสดงในภาพที่ 5 ทำให้ชุมชนที่เข้าโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายสินค้าโดยเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน

ภาพที่ 1 ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) กับภาคีที่เกี่ยวข้อง

ภาพที่ 2 อบรมเชิงปฏิบัติการการจัดทำผลิตภัณฑ์ชุมชนให้แต่ละโซนในหมู่บ้าน

ภาพที่ 3 ผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งหมด 8 ผลิตภัณฑ์ ได้แก่ กะปิ ไตปลาแห้ง โรตีสกรอบ กะหรี่ปั๊บ ข้าวเหนียวกวน กาละแมะ ขนมขี้มอด และขนมพิมพ์

ภาพที่ 4 ร่วมออกแบบเคาน์เตอร์ขายของฟ้าได้ สำหรับวางขายผลิตภัณฑ์ชุมชน

ภาพที่ 5 การทำตลาดเพื่อส่งเสริมการจัดจำหน่าย

สรุปผลการดำเนินงานและประเด็นสำคัญที่ได้จากการดำเนินโครงการ/กิจกรรม

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 2 จังหวัด) จังหวัดพังงา มีพื้นที่ในดำเนินการ ณ หมู่ที่ 1 บ้านโคกไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ สมาชิกในชุมชนในแต่ละโซน ที่เรียกว่า “คุ้มบ้าน” มีการรวมตัวกัน จำนวน 6 คุ้ม คือ คุ้มหน้ามัสยิด คุ้มในทอน คุ้มหน้าอนามัย คุ้มบ้านดิน คุ้มบ้านตก และคุ้มหัวพาน รวมถึงวิสาหกิจชุมชนบ้านโคกไคร ทำให้ทุกคนในชุมชนเกิดการมีส่วนร่วม แข่งขันกันรับผิดชอบในแต่ละโซนของตนเองและรับผิดชอบต่อชุมชน โดยส่งเสริมให้แต่ละโซนทำผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือต่อยอดผลิตภัณฑ์เดิมที่มีให้มีคุณภาพดีขึ้น เพื่อวางขายในตลาดชุมชน โดยจะมีการเปิดตลาดนัดชุมชน อาทิตย์ละ 2 วัน ในตอนเย็นของวันอังคารและวันศุกร์ นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาและออกแบบซุ้มหรือบูทที่สามารถพับเก็บและเคลื่อนย้ายได้สะดวก สำหรับให้แต่ละโซนในหมู่บ้านมาวางผลิตภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงที่มีนักท่องเที่ยวมาลงเรือเพื่อออกไปท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งสามารถนำบูทเหล่านี้ไปวางผลิตภัณฑ์เพื่อจัดจำหน่ายในตลาดชุมชนอื่น ๆ และในงานโอท็อป (OTOP) ต่าง ๆ สร้างรายได้เพิ่มขึ้นให้กับครัวเรือนที่ร่วมโครงการ โดยเฉลี่ย 1,500 บาทต่อเดือน ส่งผลให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม

อภิปรายผลการดำเนินงาน/บทสังเคราะห์กระชับและข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับเศรษฐกิจฐานราก (1 คณะ 2 จังหวัด) กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวบ้านโคกไคร ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา ได้ดำเนินโครงการตามหลักการบริหารงานคุณภาพ (Plan Do Check Act : PDCA) เพื่อให้การจัดทำโครงการฯ สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและยกระดับการพัฒนาชุมชนเพื่อบรรลุผลลัพธ์ตามเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม ก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจำนวน 8 ผลิตภัณฑ์ คือ กะปิ ไตปลาแห้ง โรตีสกรอบ กะหรี่ปั๊บน้ำวนเหนียวกวน กาละแม ขนหมั่มอด และขนมพิมพ์ ส่งผลให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการถ่ายทอดองค์ความรู้ของคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต และส่งเสริมการร่วมคิดร่วมทำแบบพันธมิตร

และหุ้นส่วน (partnership) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินงานของโครงการ และเกิดประโยชน์ร่วมกันแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (mutual benefits) โดยเฉพาะการเสริมสร้างรายได้ให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของทาริกา สระทองคำ และคณะ (2565) ที่ทำรูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต โดยนำวัตถุดิบ ทรัพยากรทุกประเภท ภูมิปัญญาของชุมชนมาร่วมสร้างสรรค์ผลผลิต ซึ่งรูปแบบ และแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของสมาชิก ส่งเสริมให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาศักยภาพ การดำเนินงานของกลุ่ม การพัฒนาผลิตภัณฑ์ รวมถึงการแสดงความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด อีกทั้งยังเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเกิดผลงานวิชาการ (knowledge sharing and scholarship) จากการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ในรูปแบบการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ การฝึกปฏิบัติ ให้แก่ชุมชนอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. สมาชิกในชุมชนมีความเข้มแข็ง สานความสัมพันธ์ร่วมกันในการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชน
2. ชุมชนและวิสาหกิจกลุ่มเป้าหมาย ได้นำองค์ความรู้มาพัฒนาในการดำรงชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ เพื่อเสริมรายได้เพิ่มขึ้น และสามารถเป็นต้นแบบให้แก่วิสาหกิจชุมชนอื่นเพื่อการพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

[1] สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). คู่มือการจัดทำโครงการเพื่อขับเคลื่อนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติ. สืบค้น เมษายน 1, 2567 จาก <http://nscr.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2022/06/PRJ210665.pdf>.

[2] ทาริกา สระทองคำ อนงค์ ไตวัลย์ และอมร ถุงสุวรรณ (2565). รูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ที่ตอบสนองความต้องการลูกค้าในยุคอนาคต. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 1 (8), 239 - 250.